

Az Alkotmánybíróság 65/1997. (XII. 18.) AB határozata

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálata iránt benyújtott indítvány tárgyában meghozta az alábbi határozatot:

Az Alkotmánybíróság a szabadalmi ügyvivőkről szóló 1995. évi XXXII. törvény 6. § (1) bekezdés c) pontja, 10. § és 11. § alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja. Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

INDOKOLÁS

I.

1. Az indítványozó a szabadalmi ügyvivőkről szóló 1995. évi XXXII. törvény (a továbbiakban: Szüt.) 6. § (1) bekezdés c) pontja, valamint 10. §-a és 11. §-a alkotmányellenességének megállapítását, illetőleg megsemmisítését kérte.

A Szüt 6. § (1) bekezdés c) pontja szerint a szabadalmi ügyvivő az ügyfelek képviselőjét korlátolt felelősségű társasági formában, mint szabadalmi ügyvivői társaságban is elláthatja, a Szüt. 10. §-a és 11. §-a pedig a szabadalmi ügyvivői társaságra vonatkozóan állapítanak meg további rendelkezéseket. Ez utóbbi jogszabályi rendelkezések alapján szabadalmi ügyvivői társaság szabadalmi ügyvivői tevékenységet csak kizárólagos tevékenységként folytathat, természetes személy tagjai közül kettőnek szabadalmi ügyvivőnek kell lennie azzal, hogy a társaság vezető tisztségviselője és tisztségviselőinek háromnegyed része csak szabadalmi ügyvivő lehet. A társaság törzstőkéjének háromnegyed része pedig ugyancsak a szabadalmi ügyvivő tagok törzsbetétjéből tevődik ki, amelyhez ilyen arányú szavazati jog társul.

2. Az indítványozó álláspontja szerint a Szüt. ezen rendelkezései - azzal, hogy lehetőséget adnak a szabadalmi ügyvivői tevékenységnek korlátolt felelősségű társaságban való folytatására - indokolatlanul különbséget tesznek a társasági formában működő, illetőleg az egyéni szabadalmi ügyvivő és a szabadalmi ügyvivői irodában tevékenységet folytató szabadalmi ügyvivő között. Az indítványozó utalt a Szüt. 21. § (1) bekezdésére, amely akként rendelkezik, hogy az egyéni szabadalmi ügyvivő, a szabadalmi ügyvivői iroda és a szabadalmi ügyvivői társaság a szabadalmi ügyvivői megbízással kapcsolatosan az ügyfélnek okozott kárért a Ptk. általános szabályai szerint felel. Míg az előbbieken a szabadalmi ügyvivők tevékenységükért korlátlan felelősséggel tartoznak, addig a korlátolt felelősségű társaság tagjaként a szabadalmi ügyvivő felelőssége a társasággal szemben csak a törzsbetétének szolgáltatására, illetőleg a társasági szerződésben megállapított egyéb vagyoni hozzájárulásra terjed ki. A társaság kötelezettségeiért azonban - a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (Gt) 155. § (1) bekezdése értelmében - a tag nem felel. Különösen élesen jelentkezik a felelősség kérdése - állítja az indítványozó - az ügyvédi irodában működő szabadalmi ügyvivői tevékenységet ellátó ügyvéd vonatkozásában, tekintettel arra, hogy az ügyvédi iroda az anyagi felelősséget a kárt okozó ügyvédre átháríthatja, aki köteles az irodának okozott kárt megtéríteni.

3. Az indítványozó továbbá előadta, hogy a Szüt. ezen rendelkezései indokolatlanul tesznek különbséget - az eltérő könyvvitel, számvitel és adózás miatt is - a szabadalmi ügyvivői

tevékenységet ellátó szabadalmi ügyvivők között, és ezáltal sértik az Alkotmány 9. § (2) bekezdésében deklarált a vállalkozás, valamint a gazdasági verseny szabadságához való jogot. Ugyanakkor a kifogásolt rendelkezések ellentétben állnak az Alkotmány 70/A §-ban foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmával is, tekintettel arra, hogy az egyes (szabadalmi ügyvivői) vállalkozási formák eltérő anyagi jellegű terheket jelentenek, valamint, hogy a különböző vállalkozási formákra eltérő felelősségi szabályok vonatkoznak.

4. Az indítványozó beadványában kifejtette, hogy a kifogásolt rendelkezések - mivel kifejezetten lehetetlenné teszik a szabadalmi ügyvivővé válást - a vállalkozáshoz való alapjog sérelmén túl, ellentétesek az Alkotmány 70/B § (1) bekezdésében foglalt, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához való alkotmányos joggal is.

5. Az Alkotmány hivatkozott rendelkezései szerint, "A Magyar Köztársaság elismeri és támogatja a vállalkozás jogát és a gazdasági verseny szabadságát.ö [9. § (2) bek.]; "A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.ö (70/A §); "A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a munkához, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához.ö [70/B § (1) bek.]

II.

Az indítvány megalapozatlan. Az indítványozó által kifogásolt jogszabályi rendelkezésekkel kapcsolatosan az alapvető alkotmányossági kérdés az, hogy a korlátozott felelősségű társasági formában működő szabadalmi ügyvivőkre vonatkozó törvényi szabályozás - figyelemmel az ettől eltérő vállalkozási formában folytatott szabadalmi ügyvivői tevékenységre - megvalósítja-e az Alkotmányban biztosított vállalkozás szabadságához való jog, illetőleg a gazdasági verseny szabadsága sérelmét, ütközik-e a hátrányos megkülönböztetés tilalmába, valamint sérti-e a munkához és a foglalkozás szabad megválasztásához való alkotmányos jogot.

1. Az Alkotmánybíróság az 54/1993. (X. 13.) AB határozatában (ABH 1993, 343) kifejtette, hogy a vállalkozás joga - mint a foglalkozás szabad megválasztásához való alkotmányos alapjog [Alkotmány 70/B § (1) bekezdés] egyik aspektusa, annak egyik különös szintjén történő megfogalmazása - azt jelenti, hogy az állam bárkinek biztosítja a vállalkozás, azaz a gazdasági életben történő tevékenység folytatását. Ezen alapjog az állam által megteremtett közgazdasági feltételrendszerbe történő bekapcsolódás lehetőségét jelenti, amely adott esetben - akár ugyanazon tevékenységi körre vonatkozóan - többféle, egymástól eltérő feltételek, korlátozások lehetőségét is magában foglalhatja. A vállalkozás jogától különböző kérdés az, hogy a vállalkozó milyen közgazdasági feltételrendszerbe lép be. E feltételrendszerrel kapcsolatosan különösen az az alkotmányossági követelmény, hogy az - például az adórendszer - megfeleljen a piacgazdaság Alkotmányban rögzített feltételének, valamint, hogy ne legyen diszkriminatív.

Ennél fogva - az állam által biztosított közgazdasági feltételrendszerre figyelemmel - a vállalkozáshoz való jog nem korlátlan jogot jelent, azaz senkinek nincs abszolút joga egy meghatározott foglalkozás gyakorlásához, illetőleg valamely foglalkozásnak az általa kiválasztott vállalkozási formában történő gyakorlásához.

Az indítványozó által kifogásolt jogszabályi rendelkezés nem sérti a vállalkozáshoz való alapjogot, tekintettel arra, hogy a Szüt. nem akadályozza meg a szabadalmi ügyvivői tevékenység gyakorlását azzal, hogy azt korlátolt felelősségű társasági formában, illetőleg egyéni és szabadalmi ügyvivői iroda keretén belül, valamint alkalmazottként is engedi folytatni. Más kérdés az, hogy a társasági formára vonatkozó szabályozás eredményez-e tiltott diszkriminációt, vagy sérti-e a gazdasági verseny szabadságát.

2. Az Alkotmánybíróság a munkához (foglalkozáshoz) való joggal [Alkotmány 70/B § (1) bekezdés] kapcsolatosan korábbi határozatában rámutatott, hogy az olyan alapjog, amely a szabadságjogokhoz hasonló védelemben részesül az állami beavatkozások és korlátozások ellen. E korlátozások alkotmányossága pedig eltérően minősítendő aszerint, hogy a foglalkozás gyakorlását, vagy annak szabad megválasztását korlátozza-e az állam, s ez utóbbin belül is különbözik a megítélés az adott foglalkozásba való bekerülés szubjektív, illetve objektív korlátokhoz kötésének megfelelően.

A munkához (foglalkozáshoz, vállalkozáshoz) való jog legsúlyosabb korlátozását jelenti azonban, ha az állam teljesen lehetetlenné teszi valamely tevékenység folytatását. A foglalkozás gyakorlásának korlátai jórészt szakmai és célszerűségi szempontból indokoltak, így alapjogi problémát csak határesetekben okoznak. [21/1994. (IV. 16.) AB határozat, ABH 1994, 120.]

Tekintettel arra, hogy a munka (foglalkozás) szabad megválasztásához való jog a szabadalmi ügyvivői működés szervezeti kereteivel nem függ össze, a szabadalmi ügyvivői működés feltételeire vonatkozó - a Szüt. 2. § és 4. §-ában foglalt - jogszabályi rendelkezéseknek nincs alkotmányossági összefüggése. Ezen kérdések ugyanis a fentiek szerint nem vetnek fel alkotmányossági problémát.

Az indítványozó által kifogásolt jogszabályi rendelkezések pedig azzal, hogy a szabadalmi ügyvivői tevékenység társasági formában történő folytatására is lehetőséget adnak, semmiképpen nem jelentenek korlátozást a szabadalmi ügyvivővé válás tekintetében.

3. Az Alkotmánybíróság több határozatában is foglalkozott az Alkotmány 70/A §-ában meghatározott hátrányos megkülönböztetés tilalmának alkotmányjogi értelmezésével. A megkülönböztetés tilalma nem jelenti azt, hogy az állam részéről minden megkülönböztetés tilos lenne. A hátrányos megkülönböztetés tilalma kifejezetten arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztása szempontjait meghatározni [9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990, 48.].

Így sem a jogegyenlőség alkotmányos követelményéből, sem a diszkrimináció tilalmából nem következik, hogy az állam célszerűségi, gazdaságossági, jogtechnikai, az eltérő jogi helyzetekre figyelemmel lévő szempontok szerint a jogok és kötelezettségek jogalkotási úton való megállapítása során a jogalanyok között ne különböztethetne, ha ezzel az alkotmányos követelményeket nem sérti. Az Alkotmány 70/A §-a nem mindenfajta különbséget tilt, hiszen az ilyenfajta tilalom eleve összeegyeztethetetlen lenne a jog rendeltetésével [61/1992. (XI. 20.) AB határozat, ABH 1992, 280-282; 521/B/1991. AB határozat, ABH 1993, 556].

Ugyanakkor alkotmányellenességhez vezet, ha - alkotmányos indok nélkül, tehát önkényesen - adott szabályozási koncepción belül valamely csoportra eltérő szabályozás vonatkozik [21/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 78.].

Az a tény, hogy - a vállalkozáshoz, illetőleg a foglalkozás szabad megválasztásához való jogával élve - valaki belép egy, az állam által az adott tevékenységre vonatkozóan megállapított feltételrendszerbe, amely az adott tevékenység végzésére eltérő lehetőségeket kínál fel, és e többféle lehetőség között választ, önmagában még nem ütközik a hátrányos megkülönböztetés tilalmába.

Ebből következően nem jelent tiltott diszkriminációt az, hogy a társasági formában működő szabadalmi ügyvivőtől a többi szabadalmi ügyvivő eltérő felelősséggel tartozik, hiszen a tevékenység folytatásának módját illetően a választás lehetőségét az állam valamennyi szabadalmi ügyvivő számára biztosítja. Az a tény pedig, hogy ugyanazon tevékenységet folytatók egymástól eltérő vállalkozási formában folytatják tevékenységüket, amely vállalkozási formákhoz - az egyes adónemek szerint - eltérő, az állam mindenkori pénzügyi politikájának megfelelő közterhek tartoznak, nem diszkriminatív. Ebből következően nem jelent hátrányos megkülönböztetést, hogy a szabadalmi ügyvivők - az eltérő vállalkozási formák szerint - egymástól eltérő módon járulnak hozzá a közterhekhez.

Mivel a támadott törvényi szabályozás valamennyi szabadalmi ügyvivőre vonatkozik, így hátrányos megkülönböztetésről nem beszélhetünk. Amennyiben a szabadalmi ügyvivő társasági formában kívánja tevékenységét folytatni, úgy erre korlátozás nélkül lehetősége van. Az azonban nem diszkriminatív, hogy az állam eltérő adózási rendet alakít ki egyfelől az egyéni (és alkalmazott) szabadalmi ügyvivőkre, másfelől a társaságokra vonatkozóan.

Az indítványozó beadványában a szabadalmi ügyvivői tevékenységnek ügyvédként, illetőleg ügyvédi iroda keretében történő ellátását hozza fel példaként.

Az ügyvédségről szóló 1983. évi 4. törvényerejű rendelet az ügyvédi tevékenység folytatását is egyéni ügyvédként és ügyvédi iroda keretében teszi lehetővé. Ugyanakkor míg az előbbi a személyi jövedelemadóról szóló törvény, addig az utóbbi a társasági adóról szóló törvény hatálya alá tartozik, így az ugyanazon foglalkozást folytató ügyvédek is eltérő módon járulnak hozzá a közterhekhez.

A felelősségi szabályokra ugyancsak a fentiek vonatkoznak, mivel a szabadalmi ügyvivői tevékenységet folytatni szándékozó maga döntheti el, hogy a felelősségi szabályokat tekintve a tagra kedvezőbb korlátozott felelősségű társasági formát, vagy e vonatkozásban terheesebb, korlátlan helytállási kötelezettséget jelentő egyéni (vagy szabadalmi ügyvivői iroda keretében folytatandó) szabadalmi ügyvivői formát választ. Szélesebb körben, a vállalkozási tevékenységet folytatni kívánó(k) ugyanígy választhatnak az egyéni vállalkozói forma, illetőleg a különböző felelősségi szabályok szerint működő társasági formák közül.

A Szüt. a szabadalmi ügyvivők anyagi felelőssége vonatkozásában az indítványozó által is hivatkozott rendelkezésén túl a Szüt 21. § (2) bekezdése egyébként is különbséget tesz a szabadalmi ügyvivői iroda és a társaság tagja, valamint az általuk alkalmazott szabadalmi ügyvivők felelőssége között is. Míg előbbiekre az irodai alapszabály, és társasági szerződés előírásai, addig az alkalmazottakra a Munka Törvénykönyvének rendelkezései irányadóak. Ugyanakkor a Szüt. további eltérő felelősségi szabályt állapít meg a szabadalmi ügyvivői irodától megváltó tag vonatkozásában [39. § (2) bek.], akinek felelőssége az irodából részére

kiadott vagyon mértékéig terjedhet, míg az egyéni szabadalmi ügyvivő felelőssége mindvégig korlátlan.

Az előbbiek alapján azonban sem az Alkotmányban biztosított gazdasági verseny szabadsága, sem pedig diszkrimináció tilalma nem jelenti azt, hogy az államnak az azonos tevékenységet folytatók számára - kizárólag azonos vállalkozási formát biztosítva - minden gazdasági tevékenységet, és a gazdasági tevékenységet kifejtő személyeket egyenlőként, azonos módon kellene kezelnie.

4. Az Alkotmánybíróság a gazdasági verseny szabadságával kapcsolatosan a 21/1994. (IV. 16.) AB határozatában (ABH 1994, 120.) kifejtette, hogy a gazdasági verseny szabadsága nem alapjog, hanem a piacgazdaság olyan feltétele, amelynek meglétét és működését biztosítani az államnak is feladata. A verseny szabadságának állami elismerése és támogatása megköveteli a vállalkozáshoz való jog és a piacgazdaság megvalósulásához szükséges többi alapjog (pl: a tulajdonhoz, a szabad mozgáshoz és letelepedéshez való jog) objektív intézményvédelmi oldalának kiépítését. A szabad versenynek - mint ahogyan az Alkotmánybíróság ezt az 54/1993. (X. 13.) AB határozatban (ABH 1993, 343) is értelmezte - külön alkotmányos mércéje nincsen, hanem elsősorban ezen alapjogoknak az érvényesítése és védelme útján valósul meg. A gazdasági verseny szabadságának sérelme akkor merülhet fel, ha a gazdasági élet egyes szereplői, a különböző vállalkozói csoportok között - például az általuk fizetendő adó tekintetében - fennálló különbség kirívó.

Összegezve tehát, az indítványozó által kifogásolt, a szabadalmi ügyvivői tevékenység folytatására vonatkozóan megállapított szabályozás sem a vállalkozás, illetőleg a foglalkozás szabad megválasztása jogát nem sérti. Ugyanígy nem áll ellentétben a gazdasági verseny szabadságának elvével, és a diszkrimináció tilalmát kimondó alkotmányos joggal sem azáltal, hogy a jogalkotó eltérő vállalkozási formák igénybevételének lehetőségét kínálja, így ennek megfelelően eltérő felelősségi, adózási, számviteli, könyvvezetési szabályokat állapított meg a gazdasági élet szereplői számára.

Az Alkotmánybíróság a jelen határozat közzétételéről, annak a jogalkalmazás szempontjából meghatározó, gyakorlati jelentőségére tekintettel rendelkezett.

Budapest, 1997. december 15.

Dr. Sólyom László s. k., az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Sólyom László s. k.,

az aláírásban akadályozott

Dr. Ádám Antal

alkotmánybíró helyett

Dr. Bagi István s. k.,

alkotmánybíró

Dr. Holló András s. k.,

alkotmánybíró

Dr. Kilényi Géza s. k.,

alkotmánybíró

Dr. Lábady Tamás s. k.,

alkotmánybíró

Dr. Németh János s. k.,

alkotmánybíró

Dr. Sólyom László s. k.,

az aláírásban akadályozott

Dr. Szabó András

alkotmánybíró helyett

Dr. Tersztyánszky Ödön s. k.,

alkotmánybíró

Dr. Vörös Imre s. k.,

előadó alkotmánybíró

Dr. Zlinszky János s. k.,

alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: 301/B/1996.

Közzétéve a Magyar Közlöny 1997. évi 114. számában.